

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคมไทย เป็นพฤติกรรมการรวมกลุ่มของคนจำนวนมากมีลักษณะของพฤติกรรมรวมหมู่ (Collective behavior) อีกทั้งมีคุณลักษณะของการเป็นขบวนการทางสังคม (Social movement) อีกด้วย แต่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับขบวนการทางสังคม (Social movement) มาใช้เป็นกรอบในการศึกษา เพื่อใช้ในการอธิบายถึงพฤติกรรมของการเข้าร่วมในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 ของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข โดยจะทำการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมรวมหมู่
2. ความหมายของขบวนการทางสังคม
3. ลักษณะของขบวนการทางสังคม
4. ประเภทของขบวนการทางสังคม
5. องค์ประกอบของการเกิดขบวนการทางสังคม
6. แนวคิดทฤษฎีที่ใช้อธิบายการเข้าร่วมขบวนการทางสังคม
7. การศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมรวมหมู่

Smelser (1962:8-10) กล่าวว่า พฤติกรรมรวมหมู่เป็นรูปแบบหนึ่งของพฤติกรรมกลุ่มและเป็นพฤติกรรมที่ไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของบรรทัดฐานทางด้านวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นไปตามระเบียบแบบแผน ในสภาวะการณ์ของพฤติกรรมรวมหมู่สมาชิกของกลุ่มจะได้รับการเปิดโอกาสให้ได้แสดงออกทางอารมณ์ และความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้การติดต่ออย่างใกล้ชิดทางอารมณ์ หรือทางร่างกายจะทำให้เกิดอิทธิพลครอบงำซึ่งกันและกัน มีการต่อรองแข่งขันกันทางการเมือง ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าวความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มจะเกิดขึ้นชั่วคราวแล้วก็สลายไปพฤติกรรมรวมหมู่มีความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะพฤติกรรมรวมหมู่ประเภทฝูงชน เพราะเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะควบคุมได้ยาก มีลักษณะที่รุนแรงและก้าวร้าว ซึ่งทำลายบางครั้งอาจจะทำให้เกิดความวุ่นวายทาง

สังคมอย่างมาก ซึ่งจากการเกิดพฤติกรรมรวมหมู่เหล่านี้ อาจจะนำไปสู่การสร้าง
บรรทัดฐาน และค่านิยมใหม่ให้แก่สังคมได้

การเกิดพฤติกรรมรวมหมู่ นั้นจะมีความเกี่ยวเนื่องกับความรู้สึกต้องการ
บางอย่างหรือความรู้สึกกดดัน บิดเบือนจากสังคมของคนส่วนใหญ่มากกว่าจะเกิดจาก
การวางแผนเตรียมการไว้ล่วงหน้าและพฤติกรรมรวมหมู่ มักจะเกิดขึ้นกับกลุ่มคนใน
สังคมที่มีความสับสนวุ่นวายมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีหรือทางด้านวัตถุ
เร็วมากนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้ประชากรเกิดความขัดแย้งในด้าน
สถานภาพและบทบาทของตนมีความขัดแย้งทางค่านิยมและเกิดความคับข้องใจตาม
มา นอกจากนี้ยังมีข้ออธิบายถึงลักษณะที่สำคัญของพฤติกรรมรวมหมู่ คือ

ก. เกิดขึ้นเพียงครั้งคราว เป็นปรากฏการณ์ที่ไม่ได้เกิดขึ้นเป็นประจำ
คือ ขึ้นอยู่กับโอกาสมากกว่าจะเป็นไปตามปกติหรือเกิดขึ้นเป็นประจำ การเกิดขึ้น
ของพฤติกรรมรวมหมู่ในลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ทางสังคมที่จะเอื้อ
อำนวยให้ เพราะฉะนั้นพฤติกรรมรวมหมู่ จึงเป็นพฤติกรรมที่ไม่อาจจะดำรงคงอยู่
ได้อย่างถาวรคงที่

ข. ปราศจากโครงสร้าง มักจะไม่มีกำหนดหรือวางกฎเกณฑ์ตลอด
จนวิธีการดำเนินงานที่จะปฏิบัติเนื่องจากพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนี้ไม่มีกฎเกณฑ์กระบวน
การดำเนินการ หรือการปฏิบัติที่เฉพาะ ดังนั้นพฤติกรรมที่ปราศจากโครงสร้างที่
แน่นอนก็จะเกิดขึ้นและสลายตัวไปเมื่อใดก็ได้

ค. ไม่สามารถที่จะคาดการณ์ได้ กล่าวคือเมื่อเกิดพฤติกรรมรวมหมู่ไม่
สามารถที่จะบอกหรือคาดล่วงหน้าได้ว่าจะมีทิศทาง หรือผลของพฤติกรรมอย่างไร
ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมรวมหมู่เป็นพฤติกรรมที่ไม่อาจจะกำหนดแน่ชัดลงไปได้ว่าเมื่อ
เกิดขึ้นแล้วจะมีผลติดตามมาเช่นไร ซึ่งใครๆ ก็ไม่อาจจะคาดคะเน หรือเดาถึง
เหตุการณ์ได้ล่วงหน้า

ง. ขาดเหตุผล พฤติกรรมรวมหมู่ มักจะมีเงื่อนไขที่นำด้วยความเชื่อ
ความหวัง ความกลัว และความเกลียดที่ไม่มีเหตุผล ไม่อาจจะอธิบายได้ชัดเจน

อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมรวมหมู่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์
ถึงจุดบกพร่องในการใช้อธิบายการเกิดพฤติกรรมรวมหมู่ ที่เกิดขึ้นในระยะหลังปี
ค.ศ. 1960 เพราะมีความเชื่อที่ว่า การเกิดพฤติกรรมรวมหมู่ นั้น จะเกิดขึ้นไม่ได้
บ่อยนัก เนื่องจากความไม่พึงพอใจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นชั่วคราวชั่วครู่ อีกทั้งในการ
อธิบายถึงลักษณะของผู้ที่เข้าร่วมในพฤติกรรมรวมหมู่ว่า เป็นมีลักษณะของการขาด
เหตุผลและยังมุ่งเน้นให้ความสนใจกับลักษณะทางจิตวิทยาของบุคคลเป็นอย่างมาก
และการที่มีฐานคิดเกี่ยวกับการเกิดพฤติกรรมรวมหมู่ ที่ให้นำหนักกับประเด็นของ

ความรู้สึกไม่พึงพอใจว่าเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด ซึ่งนักทฤษฎีขบวนการทางสังคมต่างๆ อาทิ McCarthy และ Zald (1973) ได้ให้ความคิดเห็นแย้งในประเด็นเกี่ยวกับความรู้สึกไม่พึงพอใจว่ามีอยู่มากมายในทฤษฎีสังคมแต่ผลของความรู้สึกไม่พึงพอใจเพียงอย่างเดียวนั้นยังไม่สามารถเป็นเงื่อนไขที่เพียงพอสำหรับการเกิดพฤติกรรมรวมหมู่หรือเกิดขบวนการทางสังคมได้ โครงสร้างทางสังคมการเมือง การระดมทรัพยากร รวมทั้งโอกาสของการกระทำร่วมกันคือประเด็นที่มีความสำคัญมากกว่าความรู้สึกไม่พึงพอใจในการก่อให้เกิดพฤติกรรมรวมหมู่หรือขบวนการทางสังคมขึ้น (Klandermans and Tarrow, 1988:4)

จากข้อวิจารณ์ต่อแนวคิดพฤติกรรมรวมหมู่ดังกล่าวและจากการพิจารณาถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 ผู้วิจัยได้มองเห็นถึงข้อจำกัดดังกล่าว จึงได้เลือกใช้นแนวคิด ทฤษฎีขบวนการทางสังคมมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาอธิบายถึงปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ดังจะกล่าวโดยละเอียดต่อไป

2. ความหมายของขบวนการทางสังคม

Broom และ Selznick (1971:254) กล่าวว่าขบวนการทางสังคมเป็นสถานการณ์ที่มีการเคลื่อนไหวทางสังคม และมีการเคลื่อนไหวไม่คงที่ที่เกิดจากความมุ่งหวังของกลุ่มบุคคลไม่ได้รับการตอบสนองก็จะมี การต่อต้านและอาจนำไปสู่ความรุนแรงภายในสังคม

Paul wilkinson (1971:27) คือพฤติกรรมร่วมของประชาชนที่จะเข้าร่วมในการเคลื่อนไหว เพื่อที่จะกระทำการบางอย่างในการที่จะสนับสนุนหรือคัดค้านการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มสังคมหรือโลกที่เขาเป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งประชาชนจะมีการกระทำโดยผ่านวิถีทางในหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็น การกระทำที่รุนแรงไม่รุนแรง การปฏิวัติรวมถึงการถอนรากไปสู่อุดมคติ (Utopian)

Turner และ Killian (1957:70) คือการกระทำร่วมกันซึ่งเกี่ยวเนื่องไปถึงการสนับสนุน หรือการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงในสังคมหรือกลุ่ม ที่เขาเป็นสมาชิกอยู่

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2532:352) คือการกระทำที่มีความหมายต่อเนื่องในขั้นหนึ่งของกลุ่มมีจุดหมายที่ค่อนข้างแน่นอนร่วมกันดำเนินการที่วางไว้ และมุ่งไปสู่ความเปลี่ยนแปลงแบบอย่างของสถาบันสังคมที่เป็นอยู่

บพาลี ฐิติวัฒนา (2523:156) คือ การกระทำที่มีเป้าหมายมุ่งเปลี่ยนแปลงระเบียบกฎเกณฑ์ หรือแบบแผนทางสังคมเสียใหม่ เช่น การเคลื่อนไหวประท้วงเรียกร้องให้แก้ไขปัญหบางอย่างการที่จะเกิดขบวนการทางสังคมก็เนื่อง

มาจากสมาชิกในสังคมไม่พอใจแบบแผนชีวิตที่เป็นอยู่จึงมารวมตัวกันอย่างหลวม ๆ คือยังไม่มีบรรทัดฐานควบคุมความสัมพันธ์อย่างชัดเจน แต่เมื่อขบวนการทางสังคมได้พัฒนาไปนานวันก็จะมีการจัดระเบียบที่แน่นอนเช่น เริ่มมีการกำหนดบรรทัดฐาน มีการแบ่งหน้าที่ คำนิยม ความเชื่อร่วมกัน ตลอดจนมีผู้นำกลุ่มขึ้นมีแบบแผนแน่นอน

อุทัย หิรัญโต (2522:126) คือพฤติกรรมร่วมของกลุ่มชนในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของบัตถสถานทางสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นระเบียบแบบแผนมักเป็นการกระทำที่ไม่มีรูปแบบแน่นอนหรือเกิดขึ้นโดยไม่มีใครชักชวน แต่เกิดขึ้นเพราะความสำนึกที่จะนำชีวิตของตนหรือกลุ่มไปสู่บรรทัดฐาน และชีวิตใหม่ที่ดีกว่าเดิม ซึ่งโดยปกติแล้วจะเริ่มต้นจากกลุ่มเล็กๆ ที่มีความเชื่อมั่นอย่างรุนแรง หรือเริ่มต้นจากความต้องการบางอย่างที่ยังมิได้รับการบำบัดขบวนการทางสังคมจึงมักจะ ไม่เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเองในทันทีทันใด แต่เกิดจากการสั่งสมและความกดดันที่มีเป็นเวลานาน

3. ลักษณะของขบวนการทางสังคม

การเกิดขบวนการทางสังคมนั้นทัศนคติและอุดมการณ์เป็นปัจจัยสำคัญที่จะก่อรูปให้เกิดพฤติกรรมรวมหมู่และจะนำไปสู่ขบวนการทางสังคม ทัศนคติอุดมการณ์คุณธรรมและการรับรู้ หากบุคคลกลุ่มใดมีอยู่คล้ายคลึงกันแล้ว และบุคคลกลุ่มนั้นอยู่ในสถานการณ์เดียวกันความโน้มเอียงที่จะเกิดทัศนคติร่วมกัน หรือมองโลกในแง่เดียวกันจะปรากฏขึ้นได้ง่าย ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไม่ว่าจะเป็นไปในทางที่ดีหรือเลวลง ทำให้เกิดขบวนการทางสังคมขึ้นเสมอ และพอที่จะสรุปลักษณะสำคัญของขบวนการทางสังคมได้ดังนี้ คือ (อุทัย หิรัญโต ,2522:128)

ก. มีทัศนคติ และอุดมการณ์ต่างหากของตนเอง ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า ขบวนการทางสังคมก่อรูปขึ้นด้วยบุคคลที่มีทัศนคติและอุดมการณ์ที่ตรงกัน เพื่อต้องการความเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสมหวังของตนเอง

ข. ความรู้สึกเชื่อมั่นในอุดมการณ์ โดยปกติแล้วการที่จะเป็นสมาชิกในขบวนการทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นมีความเชื่อมั่น และศรัทธาจึงจะอุทิศตนเข้าร่วมกับขบวนการ เมื่อเข้าร่วมแล้วก็จะปฏิบัติตามอย่างจริงจังและเต็มไปด้วยอุดมการณ์อันสูงส่ง อุดมการณ์จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในระยะเริ่มแรกของขบวนการสังคมทุกแบบไม่ว่าจะเป็นในวงการเมือง การศึกษา และศาสนา

ค. มีแนวนโยบายมุ่งมั่นที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง หากไม่มีนโยบายที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ไม่อาจจะเรียกว่าเป็นขบวนการทางสังคมได้ทั้งนี้ เพราะกลุ่มชนที่มารวมกันเฉยๆ โดยไม่มีนโยบายหรือไม่ได้กำหนดหน้าที่เฉพาะให้สมาชิกนั้น กลุ่มคนก็ทำอะไรให้สำเร็จไม่ได้

ง. ขบวนการทางสังคมหนึ่งๆ ประกอบด้วยบุคคล กลุ่มต่างๆ ลักษณะนี้เป็นอีกประการหนึ่งของขบวนการทางสังคม เพราะการร่วมกันต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บุคคลเพียงกลุ่มเดียวไม่อาจจะทำให้สำเร็จได้จะต้องอาศัยความสนับสนุนจากบุคคลกลุ่มอื่นที่มีความประสงค์เช่นเดียวกันด้วย

4. ประเภทของขบวนการทางสังคม

Gary b.Rush และ Denisoff R. Serge (1971:325-360) ได้แบ่งขบวนการทางสังคมออกเป็น 6 ประเภท คือ

ก. Migratory movement เป็นขบวนการที่เกิดขึ้นเนื่องจากความไม่พอใจในสังคม สิ่งแวดล้อมหรือการหางานทำยาก จนต้องมีการอพยพโยกย้ายมีการกำหนดเป้าหมาย และความหวังในอนาคตร่วมกัน เกิดการตัดสินใจร่วมกันว่าควรจะมีการย้ายไปสู่ถิ่นที่อยู่ใหม่

ข. ขบวนการแสดงออก (Expressive movement) เป็นขบวนการที่เกิดขึ้นจากการที่ถูกจำกัดสิทธิต่างๆ จากระบบสังคมทำให้เกิดความรู้สึกขาดพลังในการเปลี่ยนแปลง มีการตอบโต้โดยผ่านกิจกรรมบางอย่าง

ค. ขบวนการสังคมแบบอุดมคติ (Utopian movement) เป็นขบวนการที่มุ่งเป้าหมายไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่ระบบที่เป็นอุดมคติ ตามที่กลุ่มได้วางเป้าหมายเอาไว้ ซึ่งเป็นความพยายามสร้างสังคมอุดมคติในชุมชนเล็กๆ และขยายไปสู่สังคมภายนอก

ง. ขบวนการปฏิรูป (Reform movement) เป็นขบวนการที่พยายามปฏิรูปสังคมที่ไม่ดีบางส่วน ซึ่งมักจะพบในเฉพาะสังคมประชาธิปไตย ที่ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพและอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงบางส่วนที่คนส่วนใหญ่ต้องการ เช่น การเรียกร้องสิทธิสตรี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

จ. ขบวนการปฏิวัติ (Revolution movement) เป็นขบวนการที่เกิดขึ้นทันทีทันใดและโดยทั่วไปจะรุนแรงซึ่งมักจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สมบูรณ์ในระบบสังคม

Herbert Blumer (1955 อ้างถึงในเจเลียว ฤกษ์รุจิพิมล, 2520:52) ได้แบ่งขบวนการทางสังคมออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. ขบวนการทางสังคมที่มีเป้าหมายเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ขบวนการทางสังคมของกรรมกร ซึ่งมีเป้าหมายเฉพาะเกี่ยวกับการเรียกร้องให้แก้ไขปัญหาปรับปรุงสภาพการทำงาน สวัสดิการ ค่าจ้าง ฯลฯ ขบวนการทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องการประท้วงการใช้สินค้าญี่ปุ่น ซึ่งขบวนการทางสังคม

ประเภทนี้มีลักษณะ เป็นพฤติกรรมรวมหมู่ที่มีการจัดระเบียบเพียงเล็กน้อยมักเกิดขึ้น และสลายตัวไปในระยะเวลาอันสั้น

ข. ขบวนการทางสังคมที่มีเป้าหมาย ในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมทั้งหมด หรือในหลายๆ ส่วนไม่ใช่เฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น เช่น ขบวนการปฏิรูปสังคม และขบวนการปฏิวัติทั้งสองแบบนี้เป็นกระบวนการที่มีการจัดระเบียบที่ซับซ้อนกว่า เช่น มีผู้นำและสมาชิกที่แน่นอน มีอุดมการณ์และค่านิยมร่วมกัน มีกฎเกณฑ์การควบคุมความประพฤติของกลุ่ม

นอกจากนี้ ยังอาจจะมีการแบ่งขบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมได้ เป็น 3 แบบ คือ (อุทัย หิรัญโต , 2522:128-129)

ก. ขบวนการทางสังคมที่มีความมุ่งหมายทั่วไป (General purpose social movement)

ข. ขบวนการทางสังคมที่มีความมุ่งหมายเฉพาะ (Specific purpose social movement)

ค. ขบวนการแสดงออก (Expressive social movement)

5. องค์ประกอบของการเกิดขบวนการทางสังคม

หากจะพิจารณาถึงสภาพการณ์หรือองค์ประกอบที่จะทำให้เกิดขบวนการทางสังคมได้นั้น มักจะมีลักษณะดังนี้ คือ (ศิริพันธ์ ถาวรวิรัช , 2529:64)

ก. ความไม่พอใจในสภาพสังคม (Social discontent) ซึ่งอาจจะเกิดจากความคับแค้นใจ หรือความไม่ยุติธรรม ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม

ข. โครงสร้างทางสังคมที่จำกัดสิทธิเสรีภาพ (Structural blockage) มีการจำกัดสิทธิเสรีภาพ ตลอดจนการเคลื่อนไหวของประชากร ที่สร้างความคับแค้นใจไม่พอใจผู้ปกครองประเทศของประชาชน

ค. ความรู้สึกตอบโต้ของประชาชน (Contact) ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันเป็นไปในลักษณะที่เหมือนกันทำให้เกิดการระบอบทางอารมณ์หรือการโต้แย้งกันเพื่อหามติในการกระทำ

ง. ความเชื่อมั่นในความสำเร็จ (Efficacy) และการมีโอกาที่จะให้มีการแสดงออกถึงอารมณ์ที่กดดันหรือความตึงเครียด

จ. มืดมการณ์ (Ideology) ที่เป็นความเห็นใหม่ๆ เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนที่ได้รับการกดดันจากสังคมว่าควรจะทำกรอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามอุดมการณ์ที่ได้ตั้งเอาไว้

6. แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้อธิบายการเข้าร่วมขบวนการทางสังคม

การศึกษาเกี่ยวกับขบวนการทางสังคมในประเด็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมขบวนการทางสังคมนั้นนับเป็นประเด็นที่ได้รับการสนใจศึกษาอย่างกว้างขวาง ซึ่งแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาที่สำคัญๆ อยู่ 2 แนว คือ

ก.ทฤษฎีการระดมทรัพยากร(Resource mobilization Theory)

ข.ทฤษฎีการระดมพลังและการเข้าร่วม (Mobilization and Participation Theory)

ก.ทฤษฎีการระดมทรัพยากร(Resource mobilization Theory)

นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1960 หลังสิ้นสุดสงครามได้เกิดมีขบวนการทางสังคมขึ้นอย่างแพร่หลายในประเทศแถบยุโรป อีกทั้งยังมีลักษณะที่แตกต่างกัน อาทิเช่น ขบวนการฟาสซิสต์ในประเทศเยอรมันนี, ขบวนการนักศึกษา (The student movement) , ขบวนการสิทธิพลเมือง(The civil right movement), ขบวนการสหภาพ (The union movement), ขบวนการประท้วงทางการเมือง (The political protest movement) ฯลฯ (Klandermans, 1984:583) แนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคมแบบเดิมที่ใช้ในการอธิบายการเกิดขึ้น และการเข้าร่วมขบวนการทางสังคมที่มุ่งเน้นประเด็นที่เกี่ยวกับ ความรู้สึกถูกกีดกันเปรียบเทียบกับ (Relative deprivation) และความรู้สึกไม่พึงพอใจ (Grievances) ของบุคคลที่เกิดขึ้นจากความตึงเครียดเชิงโครงสร้าง (Structural strain) อันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหาความสับสนวุ่นวายเป็นสาเหตุให้เกิดการเดินขบวนหรือการที่บุคคลแสดงพฤติกรรมรวมหมู่ (Zurcher and Snow, 1981:443) มีจำกัดในการอธิบายการเข้าร่วมขบวนการทางสังคมซึ่งแต่เดิมมีฐานคติ (Assumption)ว่าการเข้าร่วมขบวนการทางสังคมเกิดขึ้นได้ไม่บ่อยนัก เพราะความไม่พึงพอใจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นชั่วคราว ชั่วคราว อีกทั้งผู้เข้าร่วมขบวนการก็ขาดเหตุผลแม้ว่าจะไม่ถึงขั้นไร้ซึ่งเหตุผลโดยสิ้นเชิงก็ตาม (Jenkins, 1983:528)

ทฤษฎีการระดมทรัพยากรจึงเป็นการโต้ตอบต่อทฤษฎีจิตวิทยาสังคมแบบเก่า (Traditional social psychological Theories) ที่เน้นถึงการอธิบายการเข้าร่วมขบวนการทางสังคมในแง่บุคคลิกภาพ ความเป็นคนชายขอบ (Marginality) ความแปลกแยก (Alienation) ตลอดจนความรู้สึกไม่พึงพอใจ (Grievances) และอุดมการณ์ (Klandermans, 1984:583) อีกทั้งทฤษฎีต่างๆ เหล่านี้มีฐานคติร่วมกันในเรื่องเงื่อนไขเบื้องต้น (Pre-condition) ที่

สำคัญสำหรับการเกิดขบวนการทางสังคมกล่าวคือ ความรู้สึกไม่พึงพอใจและความเชื่อร่วมกันเกี่ยวกับสาเหตุ และวิถีทางที่สามารถจะทำให้ลดความรู้สึกไม่พึงพอใจลงและการขยายขอบเขตหรือการเพิ่มระดับความรุนแรงของความรู้สึกไม่พึงพอใจและความรู้สึกถูกริดรอนโดยเปรียบเทียบ (Relative Deprivation) รวมทั้งการพัฒนาอุดมการณ์ขึ้นก่อนจะเกิดเป็นขบวนการทางสังคม (McCarthy and Zald, 1977:1214)

ทั้งนี้ เพราะในการแสวงหาคำตอบด้วยการวิเคราะห์ในระดับจิตวิทยาสังคม และแรงจูงใจบนฐานคติที่ว่าผู้ที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมขบวนการทางสังคม มีความแตกต่างกันในลักษณะทางบุคลิกภาพ และสถานะของการระลึกรู้ของบุคคล (Cognitive State) นั้นยังไม่เพียงพอ (Zurcher and Snow, 1981:449) แนวคิดทางจิตวิทยาสังคมแบบเก่าที่อธิบาย โดยสรุปเอาว่าแรงจูงใจเป็นสาเหตุที่สำคัญของการที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับขบวนการทางสังคม โดยที่ละเลยต่อพัฒนาการทางโครงสร้างขององค์กร ฯลฯ นั้นเป็นสิ่งที่อันตรายอย่างยิ่ง (McLaughlin, 1969:2) ในขณะที่ Olson (1965) กล่าวว่า ความต้องการและความรู้สึกถูกริดรอน (Deprivation) ไม่สามารถที่จะแปรเปลี่ยนโดยตรงไปสู่การเกิดการระดมพลังร่วมกัน ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวนั้นเป็นการวิจารณ์ต่อความคิดเกี่ยวกับความรู้สึกถูกริดรอนโดยเปรียบเทียบอย่างตรงไปตรงมา เช่นเดียวกับ McCarthy และ Zald (1973) ได้ให้ความคิดเห็นแย้งในประเด็นเกี่ยวกับความรู้สึกไม่พึงพอใจว่ามีอยู่มากมายในทุกๆ สังคม แต่ผลของความรู้สึกไม่พึงพอใจแต่เพียงอย่างเดียวนั้นยังไม่สามารถเป็นเงื่อนไขที่เพียงพอสำหรับการเกิดขบวนการทางสังคม การระดมทรัพยากรรวมทั้งโอกาสของการกระทำร่วมกันคือ ประเด็นที่มีความสำคัญมากกว่าความรู้สึกไม่พึงพอใจในการก่อให้เกิดขบวนการทางสังคมขึ้น (Klandermans and Tarrow, 1988:4)

ส่วน Zurcher และ Snow (1981:454) กล่าวว่า ความรู้สึกถูกริดรอนโดยเปรียบเทียบและความแปลกแยกก็เป็นเพียงสภาวะของการระลึกรู้ของบุคคล ซึ่งอาจนำไปสู่การเข้าร่วมขบวนการทางสังคม แต่ก็ไม่เพียงพอที่จะอธิบายการเข้าร่วมขบวนการทางสังคม ดังนั้นการที่กล่าวว่างค์ประกอบเกี่ยวกับแรงจูงใจเป็นตัวนำไปให้บุคคลเข้าไปร่วมกับขบวนการทางสังคมนั้น McLaughlin (1969:69) ให้ความเห็นว่า แม้แต่ตัวบุคคลเองก็ไม่มี ความชัดเจนเพียงพอ ผู้ที่จะศึกษาจึงไม่น่าที่จะเข้าใจได้อย่างแจ่มชัด ทั้งนี้เป็นเพราะแรงจูงใจที่แท้จริงอาจจะถูกปิดบังได้ทั้งโดยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจความซับซ้อน และการให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านแรงจูงใจมากไป จึงทำให้การประเมินผลในลักษณะวัตถุวิสัย (Objective) เป็นไปได้ยาก

จากประเด็นข้อบกพร่องต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นในการพัฒนาทฤษฎีการระดมทรัพยากร จึงให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านโครงสร้าง ความสามารถในการระดมทรัพยากรฐานะของบุคคลในเครือข่ายสังคม และแรงกดดันที่เป็นเหตุผลของการเข้าร่วมขบวนการทางสังคม (Oberschall 1973, Gamson 1975 อ้างถึงใน Klandermans, 1984:583) โดยพื้นฐานของทฤษฎีนี้มีองค์ประกอบหลักที่ใช้อธิบายการเข้าร่วม 3 ประการ คือ (Klandermans and Tarrow, 1988 :4-7)

1. ต้นทุนและกำไรของการมีส่วนร่วม(The costs and benefits of participation)

ต้นทุนและกำไรของการมีส่วนร่วมเป็นกฎเกณฑ์สำคัญของการวิเคราะห์กระบวนการระดมพลังเป็นองค์ประกอบสำคัญของทฤษฎีการระดมทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับหลักเหตุผล (Logic) ของ Olson (1968) เกี่ยวกับการกระทำร่วมกัน โดยเฉพาะในระหว่างแรงกระตุ้นร่วม (Collective incentives) และแรงกระตุ้นของบุคคล (Selective incentive) แรงกระตุ้นที่ต่างกันมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมแม้ว่าแรงกระตุ้นร่วมจะมีคุณลักษณะที่ตอบสนอง และเป็นเงื่อนไขร่วมกันแต่แรงกระตุ้นร่วมก็ไม่ใช้สิ่งทำให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แน่นอน แรงกระตุ้นของบุคคลต่างหากที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมกล่าว คือ ทฤษฎีของ Olson เน้นว่าระดับของปัจเจกจะไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำร่วมกัน (Collective action) นอกเสียจากแรงกระตุ้นของบุคคลส่งเสริมให้เขาต้องกระทำเช่นนั้น

ทฤษฎีของ Olson มีความน่าสนใจอย่างยิ่งเพราะเขาได้เสนอการอธิบายถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการที่ไม่เข้ามามีส่วนร่วม ในการกระทำร่วมกันทุกๆ ครั้งถึงแม้ว่าเขาจะมีเป้าหมายร่วมกัน (Collective goals) คำอธิบายนี้มี ความสอดคล้องกับฐานคติ (Assumption) ที่ว่าความรู้สึกไม่พึงพอใจ (Grievances) ไม่ใช่เงื่อนไขที่สำคัญของการเกิดขบวนการทางสังคม ปัญหาที่นักทฤษฎีการระดมทรัพยากรได้โต้แย้งถึงสิ่งที่ Olson พยายามจะอธิบายว่าทำไมปัจเจกจึงไม่เข้าร่วมในการกระทำร่วมกัน แต่ในบางครั้งก็เข้าร่วมแม้ว่าจะปราศจากแรงกระตุ้นของบุคคล (Selective incentive) ซึ่งเป็นปัญหาที่ยังคงมีอยู่ต่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ และการมีส่วนร่วมของบุคคลที่มีหลากหลายรูปแบบ กิจกรรม การมีส่วนร่วมนั้นเป็นเพราะว่าบุคคลมีผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม (Collective good) ที่ไม่สามารถจะประสบผลสำเร็จได้ถ้าหากเป็นเพียงเหตุผลของแต่ละบุคคล ซึ่ง Olson ได้เชื่อมโยงกับการกระทำในระดับบุคคล

ส่วน Oberschall (1980 อ้างถึงใน Klandermans and Tarrow, 1988:4-7) ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างค่านิยมของเป้าหมายร่วมกัน (Collective goals) ว่าเป้าหมายที่บุคคลเห็นว่าสามารถทำให้เกิดโอกาสของความสำเร็งได้ก็เพียงพอที่จะจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วม ถ้าหากจะเชื่อมโยงแรงกระตุ้นของบุคคลเข้ากับการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังได้ชี้ให้เห็นว่าอุดมการณ์ (Ideological) ที่จะจูงใจให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมได้นั้นก็ต่อเมื่อเป็นสิ่งที่เขาเชื่อว่าเป็นความถูกต้อง

2. องค์กร

ตามทฤษฎีการระดมทรัพยากร องค์กรคือ ทรัพยากรที่มีความสำคัญของขบวนการทางสังคม แต่ก็ไม่ใช่ทั้งหมดของขบวนการ หากแต่องค์กรทำให้เกิดการลดต้นทุนการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นของนักทฤษฎีการระดมทรัพยากร โดยทั่วไป องค์กรช่วยเพิ่มโอกาสของความสำเร็งและรูปแบบขององค์กรก็ต่างไปจากองค์กรราชการแบบดั้งเดิม อีกทั้งเป็นตัวแทนในการตกลงเพื่อสร้างให้เกิดผลสำเร็จของขบวนการ

3. ความคาดหวังในความสำเร็ง

ความคาดหวังในความสำเร็งนั้นมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะจะเป็นแรงกระตุ้นร่วม ซึ่งปัจจัยนี้มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องโครงสร้างโอกาสทางการเมืองและยุทธวิธีในการต่อสู้อีกด้วย ขณะที่ Oberschall (1980 อ้างถึงใน Klandermans and Tarrow, 1988:4-7) ก็ได้เชื่อมโยงความหมายของความสำเร็งว่ามีความสัมพันธ์กับจำนวนของผู้ที่เข้าร่วมในขบวนการ อีกทั้งยังย้ำว่าชีวิตร่วมกันของขบวนการทางสังคมในระยะยาว จะเป็นเรื่องของความมีเหตุผลมากกว่าการกระทำที่ไร้เหตุผลดังเช่นความเชื่อแบบสำนักคิดพฤติกรรมรวมหมู่แบบดั้งเดิม

ข้อวิจารณ์เกี่ยวกับจุดเด่นและจุดบกพร่องของทฤษฎีการระดมทรัพยากร

แม้ว่าทฤษฎีการระดมทรัพยากรจะถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวาง ในการอธิบายเกี่ยวกับการเกิด และการเข้าร่วมขบวนการทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมสหรัฐอเมริกาก็ตาม แต่ก็มีข้อวิจารณ์ที่สำคัญอยู่หลายประการเกี่ยวกับทฤษฎีการระดมทรัพยากร ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าทฤษฎีการระดมทรัพยากรนั้นได้ถูกพัฒนาจากข้อโต้แย้งถึงข้อจำกัดของแนวความคิดทางจิตวิทยาสังคมแบบเก่าที่ใช้ในการอธิบายการเกิดขบวนการทางสังคม ในหลังปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมา นอกจากนี้ McCarthy และ Zald ยังให้ความสำคัญกับประเด็นของศักยภาพในการระดมพลังของขบวนการทางสังคม โดยที่แนวคิดของเขาได้ให้ความสำคัญกับการศึกษา

ถึงการรวบรวมทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวเงิน และกำลังคนทั้งนี้เพราะเขามองเห็นว่าทรัพยากรเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น ในการนำเข้าไปสู่ความขัดแย้งทางสังคม โดยทรัพยากรนั้นจะต้องถูกรวบรวม เพื่อจุดประสงค์ในการรวมตัวกันของกลุ่มคน เขากล่าวว่าการพิจารณาถึงความสำเร็จและความล้มเหลวของขบวนการทางสังคมจะให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเข้าร่วมทั้งของปัจเจก และองค์กรภายนอก กลุ่มที่ขบวนการเป็นตัวแทนอยู่ การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของขบวนการทางสังคมของปัจเจก และองค์กรจึงนับเป็นทรัพยากรที่สำคัญอย่างหนึ่ง ตามทฤษฎีการระดมทรัพยากร และการเข้าร่วมขบวนการนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องต้นทุนและกำไร (Costs and reward or Benefits) โดยที่ต้นทุนและกำไรนั้นจะเป็นผลที่กระทบจากโครงสร้างทางสังคม และกิจกรรมของผู้มีอำนาจ (McCarty and Zald, 1977:1216)

Kitschelt (1991:337-338) กล่าวว่าจุดแข็งของทฤษฎีการระดมทรัพยากรอยู่ที่การทำหน้าที่การเป็นตัวเชื่อมบริบททางสังคมและขบวนการประท้วง (Protest Movement) ซึ่งยังมีอยู่อย่างจำกัดในการศึกษาเชิงประจักษ์ที่อธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ของโครงสร้างทางโอกาสของการประท้วงและการระดมพลังร่วมกัน แต่ Kitschelt ก็เห็นว่าทฤษฎีการระดมทรัพยากรเป็นเพียงทฤษฎีในระดับกลางเท่านั้น เพราะมีขีดจำกัดของการอธิบายขบวนการทางสังคม กล่าวคือ การที่ให้สมมุติฐานที่ว่า ความเป็นไปได้ของการเกิด หรือเพิ่มขึ้นของขบวนการทางสังคมที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้น เมื่อจำนวนทรัพยากรและโครงสร้างโอกาสทางการเมืองมีเพิ่มขึ้น ซึ่งมีความคลุมเครือทำให้ทฤษฎีนี้ไม่ได้ก้าวหน้าไปกว่า แนวคิดทางทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้สึกถูกริดรอนโดยเปรียบเทียบ (Relative Deprivation Theory) แต่อย่างไร

แม้ว่าทฤษฎีการระดมทรัพยากร จะใช้วิธีการแนวใหม่ที่อิงอยู่กับทฤษฎีทางการเมือง สังคมวิทยา และเศรษฐศาสตร์มากกว่าการใช้ทฤษฎีทางจิตวิทยา สังคมของพฤติกรรมรวมหมู่ (McCarthy และ Zald, 1977:213) กล่าวคือทฤษฎีการระดมทรัพยากรได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านโครงสร้าง ความสามารถในการระดมทรัพยากร ตำแหน่งของปัจเจกในเครือข่ายทางสังคมและแรงกดดันที่เป็นเหตุผลของการมีส่วนร่วมในขบวนการทางสังคม และเห็นว่าการเข้าร่วมเป็นกระบวนการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของการชั่งน้ำหนักต้นทุน และกำไรของการมีส่วนร่วม แต่ Klandermans ก็กล่าวว่าทฤษฎีการระดมทรัพยากรก็ให้ความสนใจน้อยมาก กับการชั่งน้ำหนักในระดับปัจเจก อีกทั้งไม่ได้ให้ความสนใจอย่างเพียงพอต่อปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างปัจเจกต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการระดมพลัง (Klandermans, 1984:583-584) เช่นเดียวกับ Kitschelt

(1991:327) ที่วิจารณ์ว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการระดมทรัพยากรนั้น มักไม่เห็นด้วยกับหลักเหตุผลในระดับจุลภาค (Micro-logic) หรือระดับปัจเจกว่ามีความเกี่ยวข้องกับการกระทำรวมหมู่ ตลอดจนการกระทำรุนแรงที่ขาดการยั้งคิด และปราศจากการคิดคำนวณถึงผลประโยชน์ว่าจะบ่งชี้ถึงการระดมพลังร่วมการมีส่วนร่วมในขบวนการทางสังคมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยตั้งใจ และสมาชิกที่เข้าร่วมก็ไม่ได้แปลกแยก (Alienation) อีกทั้งแนวคิดการวิเคราะห์การระดมทรัพยากรทั้งหมดก็มักจะเหมารวมเอาว่า โครงสร้างทางสังคมทำให้เกิดความสนใจร่วมกัน (Collective interests) และความขัดแย้งเกิดขึ้น เขายังกล่าวว่าแม้ว่าจะมีความแตกต่างของผลประโยชน์ และความไม่สมดุลง่เกิดขึ้นในสังคม การระดมพลังร่วมกัน และการประท้วงก็ไม่อาจจะเกิดขึ้นในทุกสังคมก็เป็นได้ Kitschelt เห็นว่าการระดมพลังร่วมกันจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง และมีความรู้สึกไม่พึงพอใจเกิดขึ้นด้วยเท่านั้น นั่นคือการมุ่งไปที่วิธีการเครื่องอำนวยความสะดวกในการสื่อสาร (The facilitators of communication) และองค์กรของขบวนการ รวมทั้งเครือข่ายผู้สนับสนุนภายนอกที่ให้ความเห็นอกเห็นใจ (Sympathizers) หรือศัตรูของขบวนการ ทฤษฎีการระดมทรัพยากรยังประเมินความสำคัญของความรู้สึกไม่พึงพอใจ และอุดมการณ์ในฐานะที่เป็นตัวกำหนดการเข้าร่วมขบวนการทางสังคมต่ำเกินไปด้วย (Klandermans, 1984:584) เช่นเดียวกับ Zurcher และ Snow (1981:467) ที่วิจารณ์งานของ McCarthy และ Zald ว่าละเลยต่อองค์ประกอบด้านอุดมการณ์ อารมณ์ของบุคคล โดยกล่าวว่า ยังไม่มีคำตอบที่ค่อนข้างแน่นอนต่อประเด็นที่ว่า ทำไมบุคคลจึงอุทิศเวลาและพลังงานให้แก่ขบวนการทางสังคมได้ นอกเสียจากข้อสรุปที่ว่า "ดินทุนและกำไรของการเข้าร่วมสามารถให้คำอธิบายการเข้าร่วมได้" นอกจากนี้การที่ละเลยต่อเรื่องแรงจูงใจทำให้เกิดลักษณะของการซ้ำซ้อน (Tautology) ของฐานคติของเหตุผลที่ว่า คนเข้าร่วมหรืออุทิศเวลา ทรัพยากรส่วนตัวแก่ขบวนการเพราะขบวนการให้ประโยชน์กับเขา ซึ่งเป็นการนิยามความหมายของการเข้าร่วมรางวัลหรือผลประโยชน์ และความมีเหตุมีผลของการตัดสินใจในความหมายอันเดียวกัน (Zurcher and Snow, 1981:468)

Kitschelt (1991:328) ให้ความเห็นถึงข้อจำกัดของแนววิเคราะห์การระดมทรัพยากรว่ามีข้อจำกัดในจำนวนการศึกษาเชิงประจักษ์ด้วย กล่าวคือในขณะที่ ทฤษฎีความรู้สึกถูกรีดรอนโดยเปรียบเทียบ (Relative deprivation Theory) มุ่งความสนใจในการวิเคราะห์เชิงปริมาณ และการวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงการต่อสู้ที่ขัดแย้งกันของประชาชน แนววิเคราะห์การระดมทรัพยากรได้เลือกใช้วิธีการวิเคราะห์กระบวนการแบบเจาะลึก (In-depth process analysis) ในขบวนการที่เฉพาะ นอกจากนี้การศึกษากฎหมายขบวนการของบุคคล

หรือมุ่งพัฒนาในส่วนที่เฉพาะเจาะจงได้ทำให้แนวคิดทฤษฎีการวิเคราะห์การระดมทรัพยากรต้องประสบกับ ปัญหาเรื่องขอบเขตและความครอบคลุมของข้อมูลที่ค้นพบ โดยข้อบกพร่องดังกล่าว มีสาเหตุมาจากธรรมชาติของการวิจัยเชิงวัตถุ (The research object) ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมได้

ปัญหาที่สำคัญของแนวการวิเคราะห์การระดมทรัพยากรก็คือ การให้นิยามแนวคิดของขบวนการทางสังคมไว้อย่างคลุมเครือ อันส่งผลให้เป้าหมายทางทฤษฎีนี้ขาดความชัดเจนและการวิเคราะห์ก็กระหว่าอยู่ในขอบเขตของปรากฏการณ์ที่ถือว่าเป็นขบวนการ ซึ่งจะต้องระบุโดยรายละเอียดสำหรับบริบททางสังคมซึ่งจะพบว่า ไม่ใช่ว่าการประท้วงทุกครั้งจะถือว่าเป็นขบวนการทางสังคม เช่นเดียวกัน ขบวนการทางสังคมทุกขบวนการ ก็ไม่จำเป็นจะต้องสะท้อนออกมาในรูปแบบของการประท้วง Kitschelt (1991:339) ได้วิจารณ์ว่าการให้นิยามของขบวนการทางสังคมในมิติของแนวทฤษฎีการระดมทรัพยากรว่ามีทั้งลักษณะที่กว้างและแคบจนเกินไป กล่าวคือ ที่ว่าแคบเกินไปเพราะมันปิดกั้นตัวเองจากความเป็นไปได้ของขบวนการที่ไม่ได้เน้นเกี่ยวกับการเมือง อาทิ ขบวนการที่เกี่ยวกับประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม จึงมีข้อจำกัดในการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นในยุคหลังอุตสาหกรรม ในอีกด้านหนึ่งนิยามดังกล่าวมีลักษณะที่กว้างเกินไปก็เพราะว่า แนวการวิเคราะห์การระดมทรัพยากรให้นิยามความหมายของขบวนการทางสังคมว่าเป็นทั้งหมดของกิจกรรมรวมหมู่ และกิจกรรมการประท้วงทั้งหมด ซึ่งทำให้ขาดเป้าหมายที่ชัดเจน

ข. ทฤษฎีการระดมพลังและการเข้าร่วม (Mobilization and Participation Theory)

จากข้อวิจารณ์ต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นมีผลต่อการพัฒนาเชิงทฤษฎีการระดมทรัพยากรโดยที่ Jenkins (1983:549) กล่าวว่าในอนาคตทฤษฎีการระดมทรัพยากรควรที่จะพัฒนาทฤษฎีใน 2 แนวทาง คือแนวทางแรกจำเป็นต้องขยายตัวแบบเกี่ยวกับการเมืองพื้นฐานเพื่อที่จะให้สัมพันธ์กับระบบการปกครองและการบริหารต่างๆ แนวทางที่สองคือ การปรับปรุงตัวแบบการระดมพลังพื้นฐานให้ดีขึ้น โดยการพัฒนาแนวคิดทางจิตวิทยาสังคมของพฤติกรรมรวมหมู่ให้ทันสมัยยิ่งขึ้น

ดังนั้น Klandermans ซึ่งเป็นนักสังคมวิทยาที่มุ่งเน้นการพัฒนาแนวคิดในทางจิตวิทยาสังคมจึงได้เสนอ ทฤษฎีการระดมพลังและการเข้าร่วม โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขข้อบกพร่องของแนวทางที่ใช้ทฤษฎีจิตวิทยาสังคมแบบเก่าใน

การอธิบายขบวนการทางสังคม โดยพยายามที่จะผสมผสานการวิเคราะห์ทางด้านจิตวิทยาเข้ากับทฤษฎีการระดมทรัพยากรทั้งนี้ก็เพราะว่าแนวคิดจิตวิทยาสามารถที่จะเปิดเผยให้เห็นกระบวนการของการเข้าร่วมในระดับปัจเจกได้อย่างชัดเจน ทั้งในแง่ของการชักนำนักต้นทุนและกำไรในการเข้าร่วมของปัจเจกและมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างปัจเจกที่ทำให้เกิดการระดมพลัง โดยที่ Klandermans กล่าวว่า การนำเอาแนวคิดจิตวิทยาสังคมเข้าไปขยายทฤษฎีการระดมทรัพยากรเพื่อที่จะหาข้อสรุปที่น่าพอใจมากขึ้นเกี่ยวกับประเด็นของความรู้สึกไม่พึงพอใจ (Grievances) และอุดมการณ์ ในฐานะที่เป็นตัวกำหนดในการเข้าร่วมในขบวนการทางสังคม ซึ่งทฤษฎีจิตวิทยาสังคมแบบเก่าได้ให้คำอธิบายไว้อย่างคลุมเครือ และในขณะที่นักทฤษฎีการระดมทรัพยากรก็ประเมินความสำคัญของความรู้สึกไม่พึงพอใจ และอุดมการณ์ต่ำเกินไป

Klandermans (1984:584-585) ยังได้นำทฤษฎีคุณค่าที่คาดหวัง (Expectancy-value Theory) ซึ่งได้พยายามเชื่อมโยงการกระทำของบุคคลเข้ากับความน่าสนใจ หรือความไม่พึงปรารถนาของผลลัพธ์ที่บุคคลรับรู้มา โดยค่าและความคาดหวังเหล่านี้ จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในลักษณะทวีคูณ (Multiplicative way) นั่นคือคุณค่าของผลประโยชน์ของกลุ่ม (Value of collective good) เป็นผลมาจากความเชื่อหรือความคาดหวังที่ว่าผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นเครื่องมือ หรือวิธีการที่จะนำไปสู่การเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Instrumentality for social changes) ซึ่งเป็นเป้าหมายของขบวนการทางสังคมและเป็นผลมาจากการให้คุณค่าต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ กล่าวคือ บุคคลจะมีความคิดเห็น ความเชื่อว่าการผลประโยชน์ของกลุ่มจะเป็นเครื่องมือหรือวิธีการที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้นั้น บุคคลจะต้องมีความรู้สึกที่ชัดเจนเกี่ยวกับผลประโยชน์ของกลุ่มเสียก่อน

Klandermans ยังได้แยกให้เห็นความแตกต่างของผลประโยชน์ร่วม (collective benefits) และผลประโยชน์ของบุคคล (Selective benefits) ที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมขบวนการทางสังคม โดยกล่าวว่าเป้าหมายของขบวนการทางสังคมที่ Olson เรียกว่า ผลประโยชน์ของกลุ่ม (Collective good) โดยกล่าวว่าบุคคลที่มีเหตุผลจะไม่เข้าร่วมในการสร้างผลประโยชน์ของกลุ่ม อันเป็นเป้าหมายของขบวนการทางสังคม นอกเสียจากจะมีแรงกระตุ้นของบุคคล (Selective incentives) จูงใจให้ทำเช่นนั้น ซึ่ง Gamson, 1975 และ Schmasts, 1976 (อ้างถึงใน Klandermans, 1991: 585) กล่าวว่า ประชาชนจะเข้าร่วมในกิจกรรมที่จะสร้างผลประโยชน์ของกลุ่มเมื่อเขาตระหนักว่าผลประโยชน์นั้นจะไม่สามารถเป็นจริงได้หากทุกๆ คนได้แต่นิ่ง

เฉยๆ รอให้คนอื่นทำบางสิ่งบางอย่าง นอกจากนี้ยังได้เสนอเพิ่มเติมในประเด็นเกี่ยวกับโอกาสของความสำเร็จ (Probability of success) โดยกล่าวว่าโอกาสของความสำเร็จจะมีความสัมพันธ์กับจำนวนผู้ที่เข้าร่วม นอกจากนี้ยังชี้ว่าคำถามที่สำคัญมากที่สุดที่บุคคลแต่ละคนมักจะถาม ก็คือ การเข้าร่วมของเขาจะมีส่วนอย่างไร ในโอกาสของความสำเร็จของกลุ่ม แต่ก็ไม่ได้กล่าวถึงหลักพื้นฐานที่ว่าบุคคลจะต้องตัดสินใจที่จะเข้าร่วม ในขณะที่เขายังไม่รู้เลยว่าคนอื่นจะตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่ ซึ่ง Klandermans ให้เหตุผลว่าถึงแม้ว่าบุคคลจะไม่ว่าคนอื่นจะทำอย่างไร แต่เขาก็คาดหวัง (Expectations) เกี่ยวกับพฤติกรรมของคนอื่น และจะประเมินความเป็นไปได้ในความสำเร็จ และการมีส่วนร่วมของเขาในความสำเร็จนั้นด้วย โดยความคาดหวังที่จะเข้าร่วมช่วยสร้างผลประโยชน์ของกลุ่มอาจจะแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

- ความคาดหวังเกี่ยวกับจำนวนผู้เข้าร่วม
- ความคาดหวังเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของตนเองในโอกาสของความสำเร็จ
- ความคาดหวังว่าความสำเร็จขึ้นอยู่กับจำนวนผู้เข้าร่วม

ดังนั้น ความคาดหวังหรือความเชื่อในการเป็นเครื่องมือ (Instrumentalities) นั้นกับคุณค่าจะประกอบกันในลักษณะทวิคูณกล่าว คือ ความคาดหวังหรือความเชื่อในการเป็นเครื่องมือ กับคุณค่ามีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เช่น ถ้าความคาดหวังหรือความเชื่อไม่มี คุณค่าก็จะมีน้อยด้วย เป็นต้น โดยที่สามารถแยกแรงจูงใจออกเป็น 3 ชนิด คือแรงจูงใจร่วม (Collective motives), แรงจูงใจทางสังคม (Social motives) และแรงจูงใจทางวัตถุ (Reward motives) จะประกอบกันในลักษณะเสริมซึ่งกันและกัน ซึ่งหมายความว่าแรงจูงใจทั้ง 3 ชนิด สามารถทดแทนกันได้กล่าว คือ (Klandermans, 1984:586)

- 1) บุคคลจะไม่ให้คุณค่าแก่ผลประโยชน์ของกลุ่มเลย ถ้าเขาไม่เชื่อว่าผลประโยชน์ของกลุ่มจะเป็นเครื่องมือ หรือวิธีการในการเปลี่ยนแปลงสังคมที่เขาให้คุณค่า
- 2) ถ้าหากบุคคลไม่ให้คุณค่าแก่ผลประโยชน์ของกลุ่ม แรงจูงใจร่วมก็จะมีเช่นกัน
- 3) แรงจูงใจร่วมจะไม่มี ถ้าหากบุคคลไม่มีความคาดหวังว่าการเข้าร่วมจะมีส่วนช่วยสร้างผลประโยชน์ของกลุ่ม กล่าวคือ บุคคลจะไม่ได้รับการจูงใจโดยผลประโยชน์ของกลุ่ม ถ้าเขาไม่มีความรู้สึกว่าการเข้าร่วมของเขาจะมีส่วนในโอกาสของความสำเร็จ หรือไม่เชื่อว่าจะมีคนอื่นๆ เข้าร่วมมากพอหรือไม่เชื่อ

ว่าจะมีโอกาสของความสำเร็จ แม้ว่าจะมีคนจำนวนมากเข้าร่วม

4) ถ้าแรงจูงใจร่วมอ่อนแอ แรงจูงใจทางสังคมและ/หรือแรงจูงใจทางวัตถุจะต้องมีความเข้มแข็งเพียงพอ จึงจะทำให้บุคคลเต็มใจที่จะเข้าร่วม

5) ถ้าแรงจูงใจร่วมเข้มแข็ง แรงจูงใจทางสังคมและ/หรือแรงจูงใจทางวัตถุอาจจะอ่อนแอได้ บุคคลก็ยังคงเต็มใจที่จะเข้าร่วม

เกี่ยวกับความเต็มใจที่จะเข้าร่วม ในทฤษฎีการระดมพลังและการเข้าร่วมนั้น Klandermans ได้อธิบายถึงองค์ประกอบ 2 ประการที่องค์การขบวนการทางสังคมจะพยายามจูงใจคนให้สนับสนุนองค์การ โดยใช้เครื่องมือทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ คือ (Klandermans, 1984:586-587)

- การระดมความเห็นพ้อง (Consensus mobilization) คือ กระบวนการที่ ขบวนการทางสังคมพยายามที่จะทำให้ประชาชนเข้ามาสนับสนุนในความคิดของขบวนการ กระบวนการนี้ประกอบด้วย ผลประโยชน์ของกลุ่ม, ยุทธวิธีของขบวนการ, การเผชิญหน้ากับฝ่ายตรงข้ามและผลที่จะได้รับ ซึ่งความสำเร็จของกระบวนการระดมพลัง เพื่อให้เกิดความเห็นพ้องในความคิดของขบวนการสามารถที่จะจัดได้จากความรู้และการให้คุณค่าในผลประโยชน์ของกลุ่มทั้งนี้ เพราะว่า บุคคลจะให้คุณค่ากับผลประโยชน์ของกลุ่มหรือไม่ขึ้นอยู่กับการระดมพลังที่ประสบผลในการทำให้ประชาชนเชื่อว่าผลประโยชน์ของกลุ่มนั้นจะเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เขาเห็นคุณค่าอยู่

- การกระทำการระดมพลัง (Action mobilization) คือกระบวนการที่องค์การของขบวนการทางสังคมเรียกร้องให้ประชาชนเข้าร่วมสนับสนุนความคิดของขบวนการแต่การระดมความเห็นพ้องไม่จำเป็นต้องไปด้วยกันกับการกระทำการระดมพลัง แต่อย่างไรก็ตามการกระทำการระดมพลังไม่สามารถจะเกิดขึ้นได้หากปราศจากการทำให้ประชาชนสนับสนุนความคิดของขบวนการ (การระดมความเห็นพ้อง) การกระทำการระดมพลังนั้น รวมถึงการจูงใจให้คนเข้าร่วม ซึ่งอาจใช้หลายวิธีทางทั้งการดึงดูดด้วยแรงจูงใจร่วม แรงจูงใจทางสังคมและแรงจูงใจทางวัตถุ โดยองค์การของขบวนการ จะพยายามทำให้ต้นทุนของการเข้าร่วมน้อยที่สุด และพยายามทำให้ผลกำไรของการเข้าร่วมสูงสุดเท่าที่จะทำได้ นอกจากนี้ขบวนการยังมีวิธีการทางอ้อม ในการควบคุมต้นทุนและกำไรของการเข้าร่วมโดยการเลือกชนิดการกระทำ และสถานที่ที่จะทำการ (Type of action and scene) ที่ขบวนการจะสามารถกำหนดต้นทุน และกำไรของการเข้าร่วมได้

7. การศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนการศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับขบวนการทางสังคม และบทบาทของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 พอที่จะสรุปได้ดังนี้

ก. การศึกษาเกี่ยวกับขบวนการทางสังคมในประเทศไทย

เยาวนิจ กิตติธรรมกุล (2529) ศึกษาเรื่อง ความแปลกแยกกับการเข้าร่วมการคัดค้านปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชน : ศึกษากรณีโรงงานแทนทาลัม ที่จังหวัดภูเก็ต โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามรวมทั้งการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเป็นส่วนประกอบ มีผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 198 คน เป็นผู้อยู่อาศัยในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ทั้งในและนอกเขตเทศบาล พบว่าทัศนคติที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ความเชื่อข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบทางลบของโรงงานแทนทาลัม และการมีส่วนร่วมทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมการคัดค้านโรงงานแทนทาลัมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและจากการนำเอาตัวแปร 3 ตัวข้างต้นรวมทั้งความรู้สึกไร้บรรทัดฐานมาทำการวิเคราะห์ถดถอยพบแบบขั้นตอนผลการศึกษาปรากฏว่ามีเพียงทัศนคติที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและความเชื่อข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบทางลบของโรงงานแทนทาลัมเท่านั้น ที่มีอำนาจอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ ทัศนคติที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละ 11 ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับผลกระทบทางลบของโรงงานแทนทาลัม สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละ 7 และทั้งสองตัวแปรรวมกันสามารถอธิบายความแปรปรวนของการเข้าร่วมการคัดค้านโรงงานแทนทาลัมได้ร้อยละ 18

จากการวิเคราะห์ พบว่ามีติของความแปลกแยกอันได้แก่ ความรู้สึกไร้อำนาจ ความรู้สึกไร้ความหมาย ความรู้สึกไร้บรรทัดฐานและความรู้สึกโดดเดี่ยวทางสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมการคัดค้านโรงงานแทนทาลัมเลย ส่วนทัศนคติในแง่ลบ ต่อความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการควบคุมดูแลสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ก็เป็นการรับรู้ที่ประชาชนได้สั่งสมจากประสบการณ์ตรงที่ตนเองประสบ และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วไปในสังคม ซึ่งมีผลให้เกิดความไม่ไว้วางใจ และไม่เชื่อถือในกลไกการอนุรักษ์ธรรมชาติของรัฐมากขึ้นอีก

วิชณี บุณนาค (2530) ศึกษาเรื่อง การระดมพลังและการเข้าร่วม การคัดค้านการสร้างกระเช้าลอยฟ้าโดยสุเทพ : การศึกษาแนวคิดวิทียาสังคม โดยทำการศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการคัดค้านจำนวน 100 คน ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มพระสงฆ์ 21 รูป กลุ่มนักศึกษา นักวิชาการ 40 คนและประชาชนทั่วไป 39 คน และกลุ่มที่ไม่เข้าร่วมการคัดค้านจำนวน 10 คน ประกอบด้วยกลุ่มพระสงฆ์ 9 รูป กลุ่มนักศึกษา นักวิชาการ 18 คน และประชาชนทั่วไป 36 คน พบว่า ร้อยละ 60 ของผู้เข้าร่วมการคัดค้านได้เข้าร่วมการคัดค้านในระดับต่ำ มีเพียงร้อยละ 12 เท่านั้นที่เข้าร่วมการคัดค้านในระดับสูงนอกจากนี้พบว่าแบบแผนของการเข้าร่วมการคัดค้านเป็นไปตามแบบแผนของกัตต์แมน

ส่วนผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมการคัดค้านนั้น พบว่า มีลักษณะทางจิตวิทียาสังคม อันได้แก่ระดับความเป็นอนุรักษนิยม ทศนคติต่อการสร้างกระเช้าลอยฟ้าและระดับความคาดหวังเกี่ยวกับผลที่จะได้รับจากการเข้าร่วมการคัดค้านแตกต่างจากผู้เข้าร่วมการคัดค้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้งพบว่า มีเพียงทศนคติทางลบต่อการสร้างกระเช้า ซึ่งเป็นผลมาจากความเชื่อที่ว่ากระเช้าลอยฟ้าจะทำลายสภาพแวดล้อมเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมการคัดค้าน แต่ความสามารถในการอธิบายความผันแปรของการเข้าร่วมการคัดค้านมีเพียงร้อยละ 12 เท่านั้น นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเรื่องของอิทธิพลการชักจูงยังแสดงให้เห็นว่าการชักชวนให้เข้าร่วมการคัดค้านเท่านั้น ที่ประสพผลในการกระตุ้นให้ประชาชนเข้าร่วมการคัดค้าน

วรรณิ พฤติถาวร (2530) ศึกษาปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการเลือกยุทธวิธีในขบวนการทางสังคม : ศึกษากรณีการคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบสอบถาม โดยมีประชากรที่ทำการศึกษา คือ บุคคลที่อยู่ในระดับผู้นำของกลุ่ม/องค์กรที่เข้าร่วมในการคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจน จำนวน 65 คน และศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 78 คนที่เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี และกลุ่มตัวอย่างจำนวน 74 คน เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาจากการวิเคราะห์ถดถอยแบบง่าย พบว่า ปัจจัยทั้ง 3 ประการ ได้แก่ คุณลักษณะของผู้นำแบบไซพิสตีเคชั่น สมาชิกอยู่ในภาวะเบียด และองค์กรที่มีการใช้และแสดงออกซึ่งอำนาจ ไม่มีอิทธิพลต่อคนในระดับผู้นำของกลุ่ม/องค์กรที่จะมีความโน้มเอียงมุ่งต่อผล และมุ่งสนองอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าปัจจัยทั้งสาม ไม่ได้มีส่วนในการกำหนดบุคคลในระดับผู้นำของกลุ่ม/องค์กรในอันที่จะมีหลักวินิจัยในการเลือกวิธีการที่จะมีส่วนช่วยให้ขบวนการทางสังคม สามารถบรรลุเป้าหมายได้มากที่สุด และปัจจัยทั้งสามก็ไม่ได้มีส่วนในการกำหนดให้บุคคลในระดับผู้นำของกลุ่ม/องค์กร

มีหลักวินิจฉัยในการเลือกวิธีการที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจที่จะได้รับจากการใช้ และแสดงอำนาจ

อย่างไรก็ตาม ผลของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทั้งสาม ประการนี้ กับคนในระดับผู้นำที่มีความโน้มเอียงมุ่งต่อผล และมุ่งสนองอารมณ์ก็มี แนวโน้มเป็นไปตามทฤษฎีแม้ว่าจะไม่พบระดับนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือคุณลักษณะ ของผู้นำแบบไซพิสทิเคชั่น สมาชิกอยู่ในภาวะเบียบ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคน ในระดับผู้นำที่มีความโน้มเอียงมุ่งต่อผล แต่องค์กรที่มีการใช้ และแสดงออกซึ่ง อำนาจจะมีความสัมพันธ์ทางลบ กับคนในระดับผู้นำที่มีความโน้มเอียงมุ่งต่อผลใน ทางตรงกันข้าม คุณลักษณะของผู้นำแบบไซพิสทิเคชั่น สมาชิกอยู่ในภาวะเบียบ มี ความสัมพันธ์ทางลบ กับคนในระดับผู้นำที่มีความโน้มเอียงมุ่งสนองอารมณ์ แต่องค์ องค์กรที่มีการใช้และแสดงออกซึ่งอำนาจมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ คนในระดับผู้นำที่มี ความโน้มเอียงมุ่งสนองอารมณ์

จากการศึกษาพบว่ายุทธวิธีแบบชักจูง เป็นยุทธวิธีที่คนในระดับผู้นำของ กลุ่ม/องค์กรที่เข้าร่วมในการคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจนให้ความสำคัญมากที่สุด ในทั้ง 3 อันดับการเลือก และวิธีการที่จัดอยู่ในประเภทยุทธวิธีแบบชักจูง ซึ่งกลุ่ม ตัวอย่างให้ความสำคัญมาก คือ วิธีการส่งตัวแทน ผู้แทนขององค์กรเข้าร่วมการ ประชุม สัมมนา หรือวิธีอื่นๆ เพื่อให้ข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับปัญหาในการสร้าง เขื่อนน้ำโจน นอกจากนี้แล้วก็มีวิธีการที่ผู้นำ คนในระดับผู้นำ ผู้ปฏิบัติงานทำการ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในการคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจนออกเผยแพร่ โดยผ่าน สื่อหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ รายการวิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์สารคดี ภาพสไลด์ นอกจากนี้แล้วยังมีวิธีการยื่นหนังสือเพื่อคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจน ต่อนายกรัฐมนตรี เป็นต้น

จากการทบทวนการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับขบวนการทางสังคมในประเทศไทย พบว่ามีการศึกษาอยู่อย่างจำกัด และเป็นศึกษาปรากฏการณ์ในประเด็น ของความขัดแย้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ยังไม่มีการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง กับขบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองในระดับ ประเทศแต่อย่างใด

ข. การศึกษาเกี่ยวกับเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2535) ได้ทำการสำรวจ ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับ ผลกระทบทางสังคมจากเหตุการณ์เดือน

พฤษภาคม 2535 ซึ่งเป็นการสำรวจความคิดเห็นจากประชาชนที่สมัครใจที่จะตอบ (Voluntary sample) ผลการศึกษาได้แบ่งระดับของกลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วมเหตุการณ์ ออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ กลุ่มผู้ที่ได้เข้าร่วมในเหตุการณ์ และเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงตัวนายกรัฐมนตรีและ / หรือให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ (ผู้เรียกร้อง และได้เข้าร่วม) กลุ่มผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมในเหตุการณ์ แต่เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว (ผู้เรียกร้องแต่ไม่ได้เข้าร่วม) กลุ่มผู้ที่ไม่ได้เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจากกรุงเทพฯ มีร้อยละ 34.1 เป็นกลุ่มผู้ที่ได้เข้าร่วมในเหตุการณ์ และเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงตัวนายกรัฐมนตรีและ/หรือให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ร้อยละ 52.6 เป็นกลุ่มผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมในเหตุการณ์แต่เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 13.3 เป็นกลุ่มผู้ที่ไม่ได้เรียกร้อง และพบว่า อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามประมาณ 2 ใน 5 เป็นพนักงานภาคเอกชน (เช่น ผู้ทำงานเป็นเสมียนในสำนักงาน ทำงานด้านอุตสาหกรรมและด้านพัฒนยกรรมและบริการฯลฯ) ประมาณ 1 ใน 5 เป็นผู้ทำงานสาขาวิชาชีพ (เช่น วิศวกร แพทย์ พยาบาล สถาปนิก อาจารย์ หนายความ และสื่อมวลชนฯลฯ) ประมาณ 1 ใน 5 เป็นข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจอีก 1 ใน 5 ประกอบด้วยผู้ประกอบการธุรกิจส่วนตัว เจ้าของกิจการ ผู้บริหารหน่วยงานเอกชน นักศึกษา แม่บ้าน ผู้ตอบแบบสอบถามประมาณ 1 ใน 10 ให้ข้อมูลว่ามีคนที่รู้จักได้เสียชีวิต โดยผู้ที่เสียชีวิตส่วนใหญ่เป็นเพื่อนของผู้ตอบแบบสอบถาม และประมาณ 1 ใน 4 มีคนที่รู้จักได้รับบาดเจ็บ และถูกจับกุมในเหตุการณ์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพื่อนแสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมการประชุมประท้วงครั้งนี้ "กลุ่มเพื่อน" มีนัยทางสังคมมากกว่า การที่ผู้เข้าร่วมชุมนุมประท้วงอย่างโดดเดี่ยว ส่วนพฤติกรรมมารับข่าวสารพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามประมาณ 1 ใน 3 ให้ความเห็นว่าแหล่งข่าวสารที่ได้รับความเชื่อถือมากที่สุดในช่วงที่มีเหตุการณ์ได้แก่ หนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะกลุ่มที่เรียกร้องและได้เข้าร่วมให้ความเชื่อถือแก่หนังสือพิมพ์และแสวงหาข่าวสารข้อเท็จจริงด้วยตนเองในที่ชุมนุมประท้วงแทนที่จะคอยรับข่าวสารทางเดียวจากโทรทัศน์ และวิทยุ ซึ่งถูกใช้เป็นเครื่องมือของฝ่ายรัฐบาล ส่วนกลุ่มที่เรียกร้องแต่ไม่ได้เข้าร่วมให้ความเชื่อถือแก่ หนังสือพิมพ์ และการได้รับข่าวสารจากการบอกเล่า (ทั้งจากการเล่าสู่กันฟังจากผู้ที่ได้ไปหาข้อมูลด้วยตนเองในที่ชุมนุม หรือเล่าสู่กันฟังอีกทอดหนึ่ง) ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วม ไม่ได้ระบุว่าแหล่งข่าวสารใดที่ให้ความเชื่อถือได้มากที่สุด

ผลกระทบทางด้านจิตใจอย่างรุนแรงต่อ กรณีการสูญเสียชีวิตประชาชน มีค่อนข้างมากต่อกลุ่มที่สนับสนุนพรรคฝ่ายค้าน และกลุ่มที่เรียกร้อง นอกจากนี้ยังมีผลกระทบทางจิตใจอยู่บ้างกับกลุ่มที่ต้องการเห็นความสมานฉันท์ในขณะที่กลุ่มผู้สนับสนุนรัฐบาลไม่แสดงออกในเรื่องความศรัทธาต่อศาสนา ผู้ตอบเห็นว่าไม่ได้มีความ

เสื่อมศรัทธา เพราะความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการกระทำของคนกลุ่มน้อยไม่ได้ เกี่ยวกับการนับถือศาสนาพุทธหรือศาสนาอื่น ๆ แต่อย่างไร

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันสุขภาพจิต และคณะกรรมการระบอบาติวิทยาแห่งชาติ (2535) ได้ทำการสำรวจวิจัย เรื่อง ภาวะทางจิตใจของประชาชนในกรุงเทพมหานครจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 พบว่า ประชากรตัวอย่างเป็นผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการชุมนุมประท้วงร้อยละ 27.1 และเกือบทั้งหมดไม่ได้เข้าร่วมการชุมนุม ขณะที่ผู้ที่เห็นด้วยกับการชุมนุมประท้วง แต่ไม่ได้เข้าร่วมการชุมนุม มีร้อยละ 52.6 ส่วนผู้ที่เห็นด้วยกับการชุมนุมประท้วง และได้เข้าร่วมการชุมนุม มีร้อยละ 20.2 ของประชากรตัวอย่าง และพบว่าผู้ที่เข้าร่วมในการประท้วงไม่มีความแตกต่างที่ชัดเจนในเรื่อง ระดับการศึกษา และสถานภาพทางเศรษฐกิจ (ได้แก่ สถานภาพการทำงาน ลักษณะอาชีพ รายได้และรายจ่าย) แต่ผู้ที่สนับสนุนการชุมนุมประท้วงนั้น มีสัดส่วนสูงในกลุ่มผู้ที่เป็นชายโสด กลุ่มผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 50 ปี และกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไปโดยมีความแตกต่างในเรื่องสถานภาพทางเศรษฐกิจ ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวจึงปฏิเสธข้อกล่าวอ้างของนักวิชาการ และสื่อมวลชนบางกลุ่มที่ว่าผู้ที่สนับสนุนและผู้ที่มีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วงครั้งนี้เป็นชนชั้นกลาง แต่กลับแสดงภาพที่ชัดเจนว่าการเรียกร้องประชาธิปไตยครั้งนี้เป็นการเคลื่อนไหวของมหาชนโดยรวม

เกี่ยวกับสื่อที่ใช้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามประมาณร้อยละ 80 ร้อยละ 70 และร้อยละ 68 ได้รับรู้เหตุการณ์เกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดจากการชุมนุมประท้วงจากหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์และคำบอกเล่าตามลำดับ แต่กลุ่มผู้ที่ได้เข้าร่วมในการชุมนุมได้รับรู้เหตุการณ์ด้วยตาของตนเอง และจากโทรทัศน์รวมทั้งโทรศัพท์ไร้สายในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูง แต่ได้รับรู้เหตุการณ์จากทางโทรทัศน์และวิทยุในสัดส่วนที่ค่อนข้างต่ำกว่ากลุ่มผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วม นอกจากนี้กลุ่มผู้ที่เห็นด้วยกับการชุมนุมประท้วงได้รับรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากทางวิดีโอ โทรสาร และโทรศัพท์มีสายในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วม

ความสูญเสียที่เกิดขึ้น ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 3.9 ได้รับความเสียหายทางร่างกายหรือทรัพย์สินจากเหตุการณ์ครั้งนี้ โดยผู้ที่เห็นด้วยกับการประท้วงจำนวนหนึ่งได้รับบาดเจ็บ แต่สำหรับกรณีที่มีคนถูกจับกุมและได้รับความเสียหายทางทรัพย์สินนั้น ปรากฏว่าทั้งผู้ที่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยกับการประท้วง (แต่เข้าไปสังเกตการณ์หรือมีที่พักอาศัยอยู่ใกล้ที่ชุมนุมประท้วง) ต่างก็ประสบเคราะห์กรรมในสัดส่วนใกล้เคียงกัน ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 30.3 มีคนรู้จัก ซึ่งได้เสียชีวิต/บาดเจ็บ/ถูกจับกุม/สูญหายจากเหตุการณ์ครั้งนี้ ผู้ที่ได้รับความสูญเสีย (หมายถึง

ผู้ที่ได้รับความสูญเสียทางร่างกาย หรือทรัพย์สิน และผู้ที่มีคนรู้จักซึ่งได้เสียชีวิต/บาดเจ็บ/ถูกจับกุมสูญหายจากเหตุการณ์ครั้งนี้) เหล่านี้มีอาการไม่สบายทางจิตใจ และอารมณ์ในสัดส่วนค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้ที่ไม่ได้รับความสูญเสีย ผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่า เหตุการณ์นี้มีผลโดยตรงและทันทีในระดับที่รุนแรงมากต่อภาวะทางจิตใจและอารมณ์ในช่วงที่เกิดเหตุการณ์รุนแรง ในด้านที่ทำให้เกิดความรู้สึกเศร้าสลดใจ ความรู้สึกสับสนในความถูกต้องของข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ความรู้สึกโมโหหรือโกรธแค้นผู้ที่ทำให้เกิดเหตุการณ์รุนแรงและความรู้สึกห่วงใยญาติผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บ แต่เหตุการณ์นี้ไม่มีผลถึงกับทำให้เกิดความรู้สึกเป็นทุกข์หมดอาลัย ผลโดยตรงและทันทีต่อภาวะทางจิตใจและอารมณ์นี้เกิดขึ้นมากในกลุ่มผู้ที่เป็นเพศหญิง และผู้ที่มีการศึกษต่ำกว่าปริญญาตรี

นอกจากนี้ เหตุการณ์ดังกล่าวยังมีผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิดในด้านที่ทำให้เกิดความคิดอยากตอบโต้ผู้ที่ทำให้เกิดความรุนแรง และมีผลที่ทำให้ตนคิดที่จะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองอีกต่อไปค่อนข้างมาก รวมทั้งทำให้รู้สึกสนใจเรื่องการเมืองของประเทศเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ที่จบการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีทัศนะว่าการเมืองของประเทศไทยขณะนี้ยังไม่มีความเป็นประชาธิปไตย และมีความคิดที่จะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองอีกต่อไปรวมทั้งมีทัศนะว่า ประชาชนสามารถที่จะชุมนุมเรียกร้องนอกสภาได้

ค. การศึกษาบทบาทของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535

บทบาทของบุคลากรทางการแพทย์ต่อเหตุการณ์ในครั้งนี้นั้นในระยะเริ่มแรกนั้น ผู้ที่เข้าไปมีบทบาทเด่นชัดในฐานะผู้นำองค์กรสมพันธ์ประชาธิปไตย คือ ศาสตราจารย์นายแพทย์สันต์ หัตถิรัตน์ อาจารย์คณะแพทยศาสตร์ รามาธิบดี และนายแพทย์เหวง โตจิราการ อดีตผู้อำนวยการ ซึ่งบทบาทนายแพทย์สันต์ หัตถิรัตน์ มีส่วนในการชักจูงให้บุคลากรทางการแพทย์จำนวนหนึ่งเข้าร่วมในการเคลื่อนไหว เพราะเป็นอาจารย์แพทย์ที่เป็นที่เคารพรักในหมู่แพทย์โดยส่วนรวม (วิลาสินี หมอกเจริญพงศ์, 2535:238) ส่วน ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ก็เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเผยแพร่แนวความคิดและได้เรียกร้องให้มีการคลี่คลายสถานการณ์ด้วยแนวทางสันติวิธี โดยมีการดำเนินการ เสนอข้อคิดเห็นทั้งในฐานะนักวิชาการ และพลเมืองอาวุโสที่เป็นอิสระร่วมกับศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก และศาสตราจารย์ระพี สาคริก (สมบัติ ฉายแสง, 2535 : 9)

ในขณะที่บุคลากรทางการแพทย์และพยาบาล ส่วนใหญ่ยังคงเป็นเพียงผู้ที่สังเกตการณ์การเคลื่อนไหวและเข้าร่วมการเคลื่อนไหวโดยส่วนตัวเท่านั้น ซึ่งในกรณีนี้ นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์ เลขาธิการแพทยสภา ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าการเข้าร่วมของบุคลากรทางการแพทย์จะมีสองภาพลักษณ์ ส่วนที่หนึ่งคือในฐานะของวิชาชีพที่ไปปฏิบัติงานรับผิดชอบต่อผู้ป่วย ส่วนที่สอง คือ การเข้าร่วมด้วยความรู้สึกส่วนบุคคลด้วยความสำนึกทางการเมือง และมีความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหของบ้านเมือง (วิชัย โชควิวัฒน์, 2535:30) แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงจนกระทั่งมีแพทย์พยาบาลจำนวนหนึ่ง ซึ่งเข้าไปทำหน้าที่ในการรักษาพยาบาลผู้บาดเจ็บ ในเหตุการณ์ได้รับการทำร้ายจนบาดเจ็บ และมีบางรายถูกยิงจนอาการสาหัส อีกทั้งศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ถูกกล่าวหาว่า เป็นแหล่งซ่อนสุมหรือศูนย์บัญชาการบลุกบั่นให้มีการต่อต้านรัฐบาล จนถึงกับมีการนำตัวคณะบดีคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ไปสอบปากคำในกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ (มติชนรายวัน วันเสาร์ที่ 20 พฤษภาคม 2535) จากนั้นก็ได้ปรากฏขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการกระทำของรัฐบาลแพร่ขยายออกไปอย่างมาก โดยความเคลื่อนไหวของกลุ่มแพทย์พยาบาล ไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่แต่ในโรงพยาบาลใหญ่ๆ ในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น แต่ได้ขยายขอบเขตไปทุกโรงพยาบาลเกือบทั่วประเทศ มีการออกแถลงการณ์ต่อต้านรัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร , การเรียกร้องให้นำตัวผู้สังหารฆ่าประชาชนมาลงโทษ และมีการเคลื่อนไหวที่เป็นรูปธรรมอื่นๆ อีกมากมาย (มติชนรายวัน วันอังคารที่ 30 พฤษภาคม 2535)

สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี (2535:148-150) ได้ให้ความคิดเห็นในเหตุการณ์ดังกล่าวว่า ไม่มีครั้งใดในประวัติศาสตร์ที่แพทย์จะลุกขึ้นมาเป็นผู้นำในการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างเป็นกลุ่มก้อน เป็นองค์กรวิชาชีพทั้งแพทยสภา ชมรมแพทย์ชนบท ชมรมแพทย์ประจำบ้าน 7 สถาบัน กลุ่มแพทย์โรงพยาบาลศูนย์โรงพยาบาลทั่วไป ฯลฯ ซึ่งต่างออกมาแสดงท่าทีคัดค้านต่อรัฐบาลในการทำร้ายประชาชนและการทำร้ายแพทย์สนามอย่างไม่หวั่นเกรงต่อภัยที่อาจจะมาถึงตัว และผลสะท้อนของการออกมาเคลื่อนไหวของแพทย์ พยาบาลได้ทำให้เกิดกำลังใจแก่ประชาชนโดยทั่วไป จนอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยชี้ขาดปัจจัยหนึ่งในชัยชนะของประชาชน ส่วน วิลาสินี หมอกเจริญพงศ์ (2535:238-239) ได้วิเคราะห์ถึงลักษณะกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุขที่ออกมาเคลื่อนไหว โดยแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ ดังนี้ คือ

1) กลุ่มที่ได้เห็นเหตุการณ์และเป็นประจักษ์พยานสำคัญในเหตุการณ์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแพทย์ที่อยู่ในกรุงเทพฯ และเป็นแพทย์ประจำบ้านเป็นหลักโดยที่มีการ

พบปะและแลกเปลี่ยนกันในช่วงก่อนเกิดเหตุการณ์ฯ ในนามกลุ่มแพทย์ประจำบ้าน 7 สถาบัน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบในเชิงอารมณ์ ความรู้สึก จากเหตุการณ์ดังกล่าวมากเป็นกลุ่มหลักในการก่อกำเนิดการเคลื่อนไหว โดยเฉพาะต่อการตอบโต้ การบิดเบือนข้อเท็จจริงของฝ่ายรัฐบาลในเรื่องจำนวนตัวเลขคนเจ็บ ลักษณะการตาย รวมทั้งพยายามประมวลข้อเท็จจริงเรื่องการเจ็บป่วย ความรุนแรงและการตายเพื่อตีแผ่แก่สาธารณชนจึงนับได้ว่าเป็นกลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อการตอบโต้การบิดเบือนข้อมูลข่าวสารของรัฐบาล

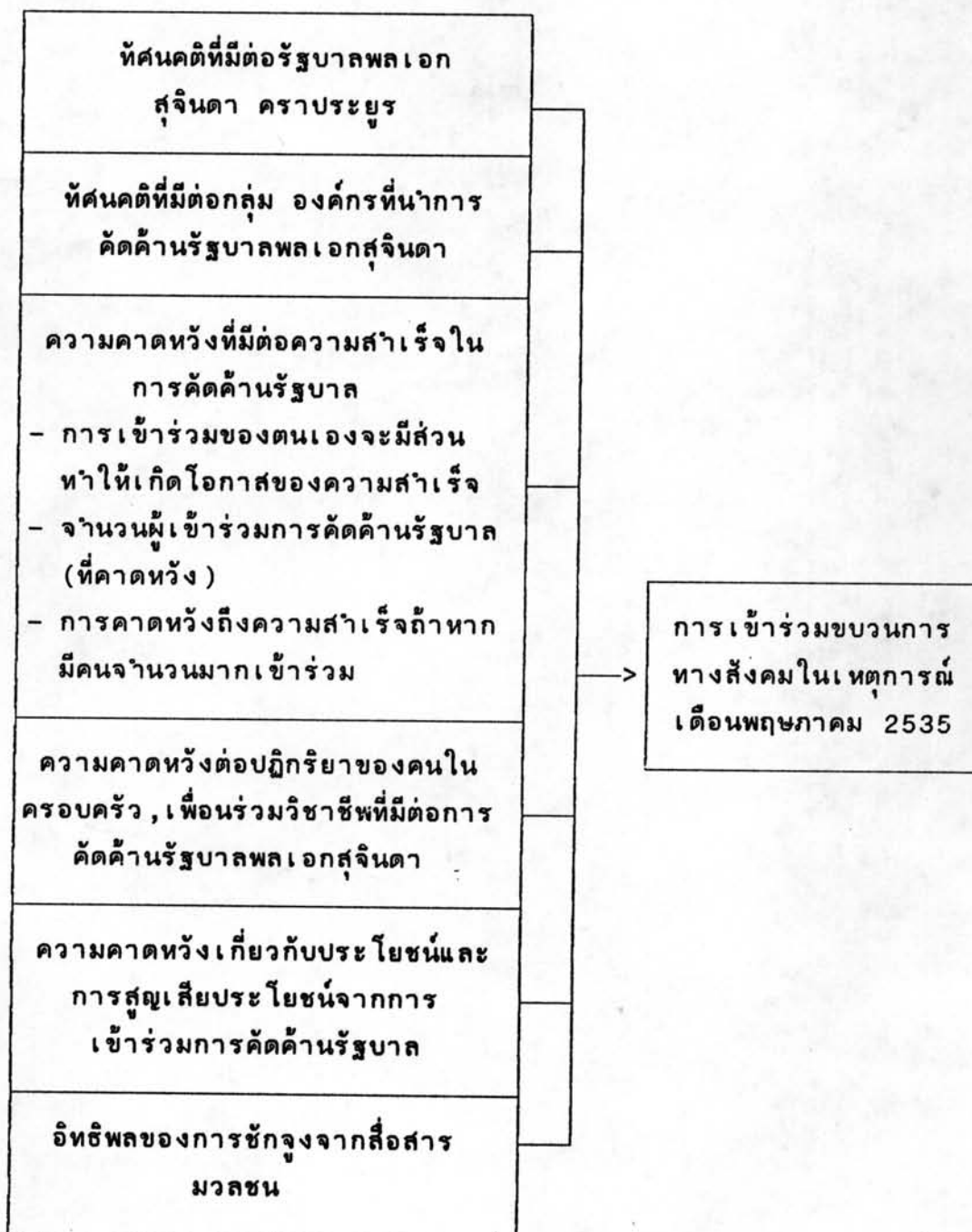
2) กลุ่มนักวิชาการทางการแพทย์และสาธารณสุข ในมหาวิทยาลัยเป็นกลุ่มที่มีการเคลื่อนไหวทางความคิด และได้มีส่วนช่วยคอยสนับสนุนในนามของคณะแพทยศาสตร์ สภาคณาจารย์ ซึ่งได้ก่อให้เกิดความตื่นตัวในหมู่นักศึกษาแพทย์อย่างกว้างขวาง

3) กลุ่มแพทย์พยาบาลในส่วนภูมิภาค ซึ่งรวมตัวกันในรูปของกลุ่มวิชาชีพเช่น แพทย์ พยาบาลในแต่ละจังหวัดที่มีการเคลื่อนไหว โดยได้รับข้อมูลข่าวสารจากส่วนกลาง และมีลักษณะการเคลื่อนไหวเพื่อแสดงความเสียใจต่อเหตุการณ์ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นการรวมตัวกันในลักษณะ เฉพาะกิจ ไม่มีรูปแบบขององค์กรที่แน่ชัด ประเด็นการเคลื่อนไหวหลักคือการประณามและการเรียกร้องให้ยุติความรุนแรง ให้นายกรัฐมนตรีลาออก และให้มีผู้รับผิดชอบต่อเหตุการณ์

4) กลุ่มชมรมแพทย์ชนบท เป็นกลุ่มแพทย์ที่มีการจัดตั้งและเคยมีบทบาทในทางสังคมมาก่อน แต่ประสบปัญหาในการปรับตัวเข้าต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากมีองค์กรที่เป็นฐานอยู่ในส่วนภูมิภาค ทำให้การได้รับข้อมูลข่าวสารถูกจำกัด

นอกจากนี้ภายหลังจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 จนกระทั่งมีการประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นใหม่ ก็ปรากฏบทบาทของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ขยายขอบเขตออกไปทั่วประเทศ โดยขอบเขตของการเคลื่อนไหวมุ่งไปที่การรณรงค์ เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม มีการจัดรูปองค์กรในนาม สมัชชาสาธารณสุขเพื่อประชาธิปไตย โดยเข้าร่วมเป็นกรรมการในองค์กรกลางระดับจังหวัดหลายๆ จังหวัดทั่วประเทศ ซึ่งบทบาทขององค์กรดังกล่าว นับได้ว่าเป็นองค์กรที่มีบทบาทโดดเด่นอย่างยิ่งในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2535

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวมาแล้วข้างต้นสามารถที่จะกำหนดข้อสมมติฐานในการวิจัยได้ดังนี้ คือ

1. บุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุขที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อรัฐบาลจะเข้าร่วมขบวนการทางสังคมมากกว่า บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขที่มีทัศนคติที่ดีต่อรัฐบาล

2. บุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุขที่มีทัศนคติที่ดีต่อกลุ่ม องค์กรที่นำการคัดค้านรัฐบาล จะเข้าร่วมขบวนการทางสังคมมากกว่า บุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุขที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกลุ่ม องค์กรที่นำการคัดค้านรัฐบาล

3. บุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุขที่มีความคาดหวังต่อความสำเร็จในการคัดค้านรัฐบาลในระดับที่สูง จะเข้าร่วมขบวนการทางสังคมมากกว่า บุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุขที่มีความคาดหวังต่อความสำเร็จในการคัดค้านรัฐบาลในระดับที่ต่ำ

4. บุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุขที่มีความคาดหวังต่อปฏิกิริยาของคนในครอบครัว เพื่อนร่วมวิชาชีพในเชิงสนับสนุนต่อการคัดค้านรัฐบาลจะเข้าร่วมขบวนการทางสังคมมากกว่า บุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุขที่มีความคาดหวังต่อปฏิกิริยาของคนในครอบครัว เพื่อนร่วมวิชาชีพในเชิงต่อต้านต่อการคัดค้านรัฐบาล

5. บุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุขที่มีความคาดหวังเกี่ยวกับประโยชน์ในการคัดค้านรัฐบาล จะเข้าร่วมขบวนการทางสังคมมากกว่าบุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุขที่มีความคาดหวังเกี่ยวกับการสูญเสียประโยชน์ในการคัดค้านรัฐบาล

6. บุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุขที่ได้รับอิทธิพลจากการชักจูงจากสื่อสารมวลชนที่เสนอข่าวสารการคัดค้านรัฐบาลในระดับสูง จะเข้าร่วมขบวนการทางสังคมมากกว่า บุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุขที่ได้รับอิทธิพลจากการชักจูงจากสื่อสารมวลชนที่เสนอข่าวสารการคัดค้านรัฐบาลในระดับต่ำ

7. แบบแผนการเข้าร่วมขบวนการทางสังคมของบุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุขในการคัดค้านรัฐบาล เป็นไปตามแบบแผนของกัตต์แมน